

Căile Omului

OVIDIU PECICAN

Există undeva în Noica – autor plin, de altfel, de evadări în largul vorbirii – părerea care sună astfel: „Poți ignora părerile gânditorilor, poți ignora chiar adevărurile lor, dacă sînt străine de orizontul vieții tale, dar nu poți lăsa neștiute căile omului, dacă a reușit cineva să le arate“. S-ar spune că este vorba, aici, de o pledoarie pentru filosofie; sau pentru unui filosof; ori măcar pentru unul. (Noica îl și numește: este vorba de Hegel, cel din *Fenomenologia spiritului*.) Dar este, oare, într-adevăr, astfel? De fapt, pare să fie mai degrabă un avertisment aruncat înspre lume, de felul celui de la Delphi, din care Socrate și-a făcut, se spune, o deviză proprie: „cunoaște-te pe tine însuți“. Gîndul de mai sus al lui Noica ar putea fi așezat foarte bine sub genericul: *Despre limitele ignorării*. Fiindcă, de fapt, asupra acestora atrage filosoful atenția. Unde trebuie să se oprească dezinteresul, indiferența, nepăsarea noastră, a fiecăruia.

Pentru cei care socotesc că prostia, stupiditatea, superficialitatea, îngustimea de spirit sînt, practic și virtual, infinite, ideea că și ele își întîlnesc marginea poate constitui o noutate. Mulți ar putea crede că, în fantezia formelor lor de manifestare și unicitatea de expresie pe care o iau în cazul fiecărui om, acestea sînt infinite și nemărginite. Dar lucrurile nu stau astfel, cel puțin în delimitarea pe care o face autorul *Povestirilor despre om*. În viziunea lui, fiecare dintre noi se mișcă în cadrele unui orizont biografic care nu intersectează în chip obligatoriu filosofia, ideile marilor gînditori sau axiomele evidente de aceștia pentru un domeniu anume al

gîndirii și vieții (să zicem: cosmologia, ontologia, epistemologia etc.). Dacă, totuși, o fac, cu atît mai bine. O asemenea întîmplare nu depășește însă, cu tot dinadinsul, contingentul. Se poate să o facă, dar se poate și să nu. Ceea ce însă rămîne interzis, neîngăduit, prohibit cu desăvîrșire, nejustificat și intolerabil este, crede Noica, să nu încerci să deslușești și să te dumirești asupra „căilor omului“. În caz că nu ar fi existat nimeni să le arate, ar mai fi fost cumva de înțeles, deși cine te-ar fi împiedicat, la urma urmei, să ieși pe cont propriu o asemenea sarcină? Formulînd altfel această exigență, s-ar putea spune chiar că imperativul acesta ține de condiția umană. Dacă nu te interesezi, nu cauți, nu te strădui să decantezi – pentru uzul propriu și, poate, și al celor dragi din proximitate – „căile omului“, ce fel de om ești? Cunoaște-te pe tine însuți din perspectiva umanității pe care o conții și care se exprimă prin tine, răsună ca un ecou vechiul imperativ etic, ge-

nomul înțelepciunii umane prin excelență. Iar structura acestui genom este echivalentul „căilor omului“, pe care toți oamenii se înscriu, cu sau fără de știință. Cum ignorarea lor presupune costuri esențiale, înstrăinarea de condiția umană și alienare, iată, acest lucru rămîne de neîngăduit.

Are însă Noica în vedere un rețetar atunci cînd vorbește despre „căile omului“? S-ar crede că da, cîta vreme el socotește că răspunsurile la interogațiile referitoare la aceste aspecte se găsesc în cartea din 1805 a lui G.W.F. Hegel, *Fenomenologia spiritului*. Nicio clipă Noica nu crede că „traseele“ parcurse de om în decantarea conștiinței sale ca atare ar putea fi doar una dintre multiplele descifrări posibile, și încă una determinată istoric. El nu are nicio îndoială că evocarea vămilor și etapelor pe care le traversează conștiința insului uman în parcursul ei către decantare are universalitate și reprezintă o călăuză pentru oricine ar veni în contact cu

deslușirile hegeliene. Faptul este paradoxal și oarecum neașteptat, la un ins care știe că fiecare biografie își descrie propriul curcubeu, evoluînd pe propria orbită, în „orizontul vieții sale“. Există structuri mentale obligatorii? Și, dacă da, sînt tocmai cele pe care le pune în mișcare, armonizîndu-le dialectic, Hegel? Ceva mai tîrziu, după aproape un secol, paradigmele vechi ale gîndirii au cedat pe mai multe liniamente și, în timp ce Frege se pleca în fața matematicilor lui Russell, iar Newton făcea loc fizicilor lui Einstein și Heisenberg ori Bohr, Freud și, ulterior – prin încă un salt – Jung, plonjau într-un model de descifrare a jocurilor psihismului mult diferit de cel în care se mișcase omul hegelian.

Paradoxal, modelul avut în vedere de Lucian Blaga în trilogiile lui – cu matrice stilistică, cenzură transcendentă, personantă și alte structuri antropologice subordonate aceleiași funcționări sistemice – este mai contemporan decît conștiința abisală hegeliană atît de prețuită de Noica. Prin această opțiune – ardentă, dacă ar fi să se ia seama la faptul că *Fenomenologia spiritului* nu a rămas să fie descifrată, „tălmăcită“ și adusă mai aproape de cititorii români o singură dată de către Noica – filosoful de la Păltiniș își dezvăluie nu numai o anume clasicitate temperamentală și de gust, nici doar inaderența (știută) la inovațiile contemporane, ci și dimensiunea apolinică în care evoluează, refuzînd tenebrele care subîntind dinamicile conștiinței.

Sînt obligatorii „căile omului“ recomandate de Hegel și prin glasul lui Noica? De ce ar fi mai valabile ele decît, să zicem, formula paradoxurilor zen? Descoperirea propriei umanități și a traseelor care îl leagă pe individ de marele bazin al fundamentelor sale umane etice și axiologice poate începe de oriunde. Din Biblie pentru noi, dar și din Coran, pentru alții. De ici sau de colo. Important rămîne să înceapă de undeva, pentru a se evita dezastrelor decăderii din condiția umană.

